

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ТОРЯНИК ЖАННА ІВАНІВНА

УДК 336.717

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДОСТАТНОСТІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Коваленко Вікторія Володимирівна,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України”,
доцент кафедри банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Шевцова Олена Йосипівна,
Дніпропетровський національний університет,
завідуюча кафедрою банківської справи;

кандидат економічних наук, доцент
Чмутова Ірина Миколаївна,
Харківський національний
економічний університет,
доцент кафедри банківської справи

Захист дисертації відбудеться “___” _____ 2008 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному
вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи
Національного банку України” за адресою: м. Суми, вул. Петропавлів-
ська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного
вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи
Національного банку України” за адресою: м. Суми, вул. Петропавлів-
ська, 57.

Автореферат розісланий “___” _____ 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стабільний розвиток вітчизняної економіки значною мірою залежить від рівня достатності ресурсного потенціалу банків, який виступає підґрунтям для зростання інвестиційної активності в країні, подолання економічної кризи, а також інтеграції банківської системи у світове співтовариство.

Розвиток банківської системи ґрунтується на комплексній та ефективній її діяльності, тобто дотриманні усіх законодавчих і нормативних вимог до її функціонування. З огляду на це серед широкого кола інструментів, що використовуються в діяльності банку, доцільно виділити ті, що застосовуються для забезпечення достатнього рівня ресурсного потенціалу, оскільки саме він виступає основою фінансової стійкості.

Вагомим показником, який характеризує ринкову позицію банківської системи в цілому та комерційних банків зокрема, є рівень достатності ресурсного потенціалу банків. Від ефективності механізму формування, управління та прогнозування коштів, які можуть бути залучені в майбутньому та якими володіє банк у даний момент часу, залежить їх спроможність здійснювати повний спектр активних операцій та надавати послуги, а також фінансова стійкість та місце банківської системи в умовах глобальної конкуренції. У цьому контексті набуває актуальності вирішення проблеми вибору прийомів і методів щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків.

Теоретичним і практичним аспектам цієї проблеми, зокрема питання формування ресурсного потенціалу, методам управління ресурсами банків присвячено праці зарубіжних авторів: Г. Асхауера, Д. Полфремана, Ф. Форда, Дж. Сінкі, Е. Рід, Р. Коттера, Е. Гілла, Р. Сміта; російських учених: А. Лаврушина, Г. Панової, А. Тавасієва, В. Усоскіна, В. Чаусова та інших; українських учених: О. Васюренка, А. Вожжова, А. Герасимовича, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, О. Заруби, А. Єпіфанова, В. Коваленко, С. Козьменка, Р. Коцовської, А. Кириченка, І. Лютого, А. Мороза, С. Павлюка, Л. Примостки, І. Сала, М. Савлука, Т. Смовженко, Р. Тиркала, І. Федосік, В. Шелудько та інших.

Завдяки їхнім розробкам сучасного наповнення й розвитку набули теорія і практика механізму формування, розміщення і управління банківськими ресурсами. Водночас в умовах постійних змін, що відбуваються у кон'юнктурі на ринку банківських послуг, недостатньо дослідженими залишаються питання теоретичного наповнення і визначення методичних підходів до забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків для виконання цілей банківської системи з точки зору її стабільності та конкурентоспроможності.

Обґрунтувавши різні наукові погляди щодо проблеми дослідження, можна виділити коло питань, які потребують подальшого вивчення. Зокрема, невпорядкованим є понятійний апарат, потребують доопрацювання та систематизації критерії та завдання щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків, методичні підходи до оцінки рівня достатності

ресурсного потенціалу банку, вибору рівноважної стратегії до збалансування між залученими і розміщеними коштами, не вирішено питання обґрунтування стратегії управління ліквідністю для забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків. Проблема забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків є актуальною, що і обґрунтовує практичну значущість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з тематичними планами науково-дослідних робіт ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. Наукові результати, теоретичні положення та висновки дослідження було використано при виконанні науково-дослідної теми “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (державний реєстраційний номер 0102U006965). До звіту за цією темою були включені пропозиції автора щодо обґрунтування рівня функціональної достатності ресурсного потенціалу банку на підставі розрахунку інтегрального показника; методичні підходи до оцінки залучених і розміщених коштів у контексті напряму дисертаційного дослідження.

За темою “Стан і перспективи розвитку банківської системи України (номер державної реєстрації 0190U044204) до звіту були включені пропозиції автора щодо розрахунку показника достатності ресурсного потенціалу банку та його параметричних характеристик; підходи до визначення ринкової позиції банків за допомогою індикаторів, що характеризують складові функціональної достатності ресурсного потенціалу банку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретичних положень та методичних рекомендацій щодо формування системи забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків для підтримки стабільного їх функціонування.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі наступних завдань:

- визначити економічну сутність, функції та завдання процесу функціональної достатності ресурсного потенціалу банківських установ;
- визначити роль власного капіталу банків у системі забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу;
- узагальнити існуючі підходи до управління залученими ресурсами для забезпечення достатності ресурсного потенціалу;
- проаналізувати індикатори, що визначають ринкову позицію банків в аспекті функціональної достатності ресурсного потенціалу;
- дослідити можливість використання інтегрального показника для визначення рівня функціональної достатності ресурсного потенціалу банків;
- запропонувати методичні рекомендації оцінки достатності капіталу банківської установи з урахуванням кредитного ризику та темпів інфляції;
- обґрунтувати вибір стратегії управління ліквідністю залежно від досягнутого рівня функціональної достатності ресурсного потенціалу банків.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банківських установ.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення оцінки ресурсного потенціалу банків у сучасних умовах розвитку банківської системи.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження базується на використанні загальнонаукових методів емпіричного та теоретичного дослідження, зокрема: аналізу і синтезу – для деталізації предмета дослідження та вивчення його функціональних і структурних складових; узагальнення – для обґрунтування необхідності застосування нових наукових понять і підходів до визначення сутності функціональної достатності ресурсного потенціалу банків; системного аналізу – для вивчення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків з точки зору ринкової позиції; монографічного – для вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду процесу формування, розміщення та управління ресурсним потенціалом; методи статистичного аналізу (порівняння, групування та графічний метод) – для вивчення і оцінки показників забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків та для побудови таблиць, аналітичних, ілюстративних графіків і діаграм; методи економіко-математичного моделювання – при розробці методик оцінки достатності капіталу банків та моделювання збалансованості залучених та розміщених коштів. Обробка даних здійснювалася з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти, що регламентують діяльність банківської системи; статистичні матеріали Національного банку України, наукові статті та монографічні збірки вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні і розвитку теоретичних основ і методичних положень щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків з метою підтримки стабільного їх функціонування. Наукові результати, які найбільше характеризують новизну, практичну значущість та особистий внесок автора, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано інтегральний показник, на підставі якого доцільно визначати рівень функціональної достатності ресурсного потенціалу для моделювання поведінки банків у прогнозованому періоді, що дозволяє виявити кількісний взаємозв'язок між складовими ресурсного потенціалу банку та визначити рівень забезпеченості. Запропонований підхід може бути використаний для оцінки повноти реалізації банком процедур, пов'язаних із вибором ефективних методів формування та використання ресурсного потенціалу банку;
- розроблено комплексний підхід до побудови матриці вибору режиму ліквідності для комерційних банків з різним рівнем функціональної достатності ресурсного потенціалу, який визначається на підставі синтетичного показника, розрахунок якого базується на нормативних значеннях ліквідності та достатності капіталу. Даний підхід являє собою систематизацію складових та

параметрів ліквідності банківської установи і може використовуватися банками у процесі розробки стратегії забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку;

удосконалено:

- методичний підхід до оцінки достатності капіталу банку на основі визначення ступеня кредитного ризику в залежності від диференціації умов кредитування та певних категорій позичальників, а також застосування прийомів інфлюювання до статутного капіталу і емісійного доходу. Даний підхід відрізняється від існуючого тим, що обґрунтовується необхідність проведення гнучкої оцінки балансових активів, зважених за рівнем кредитного ризику та корегуванні статутного капіталу і емісійного доходу на прогнозований індекс інфляції, що свідчить про використання прийомів ринкової оцінки. Цей підхід може бути використаний як основа для подальшого дослідження удосконалення методів оцінки достатності капіталу банку відповідно до вимог Базеля II, для пристосування до сучасних умов функціонування банків та забезпечення якісного зростання достатності капіталу банку;
- економічну сутність поняття “забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку” як сукупність заходів та створення умов, які сприяють здійсненню операцій, пов’язаних з процесом формування і використання ресурсного потенціалу банку, а також реалізації програм щодо його достатності з метою підтримки стабільного функціонування банківської установи;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо формування системи показників та їх розрахунку для визначення ринкової позиції банків у розрізі складових функціональної достатності ресурсного потенціалу банку, а саме: показники масштабу; показники насиченості банківськими послугами, показники стійкості та ліквідності банків, структурні показники активів і пасивів банків; ресурсного потенціалу банків. Даний підхід відрізняється від існуючих тим, що ґрунтується на систематизації складових функціональної достатності ресурсного потенціалу банку з метою встановлення потенційних можливостей залучення необхідних фінансових ресурсів;
- методичний підхід до оцінки залучених та розміщених банківських ресурсів на підставі уточнення системи параметричних показників, які дозволяють оцінити їх достатність, джерело залучення, їх кількісні і якісні характеристики, специфічні особливості і риси, що в свою чергу впливає на доцільність і ефективність їх розміщення. Наведені пропозиції можуть бути використані як основа для моделювання та встановлення збалансованості між розміщеними та залученими коштами. На відміну від існуючої практики оцінки залучених та розміщених банківських ресурсів, запропонована методика має на меті комплексний їх аналіз з метою оптимізації ресурсної бази, що необхідно для забезпечення ефективності банківської діяльності і достатності ресурсного потенціалу банку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у вирішенні поставленої економічної задачі – розвитку методичних підходів до формування системи методів і прийомів забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків, які можуть бути використані в аналітичній роботі банків і дозволити визначити оптимальну структуру та достатність ресурсного потенціалу банку з метою підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Розроблені методичні підходи та рекомендації щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку використовуються Управлінням Національного банку України Харківської області (довідка про впровадження від 20.06.2008 № 03-059/4728) і враховані у діяльності банків, зокрема: АСУБ “Грант” (довідка про впровадження від 13.03.2008 № 1154/011-1-01), ВАТ “РЕАЛ БАНК” (довідка про впровадження від 25.06.2008 № 08-0629/1315).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні та практичні наукові результати одержані автором особисто і опубліковані в наукових працях.

У роботах, які виконані у співавторстві, особистий внесок дисертанта полягає у дослідженні взаємозв'язку між вибором стратегії ліквідності та рівнем ресурсного потенціалу банків [4]; дослідженні основних параметричних критеріїв, які необхідно враховувати при визначенні ринкової позиції щодо оцінки рівня достатності ресурсного потенціалу банків [6]; дослідженні методів управління, які доцільно використовувати у процесі забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку [13].

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження були оприлюднені та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях і семінарах. Серед них: Всеукраїнська науково-практична конференція “Економічні проблеми ринкової трансформації України” (3-4 грудня 2002 р., м. Львів), Всеукраїнська науково-методична конференція “Современные аспекты финансового управления экономическими процессами” (8-11 вересня 2003 р., м. Севастополь), Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (2004 р., м. Суми), Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми розвитку банківництва в Україні” (17-19 травня 2006 р., м. Одеса), IV Міжнародна науково-практична конференція “Теория и практика экономики и предпринимательства” (10-12 травня 2007 р., м. Алушта), IX Міжнародна наукова конференція студентів і молодих вчених “Фінансовий і банківський менеджмент: досвід та проблеми” (21-22 листопада 2007 р., м. Донецьк), Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених та студентів “Регіональний аспект трансформаційних процесів в економіці” (6-7 березня 2008 р., м. Чернівці).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 16 наукових праць, з них 9 статей надруковані у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг опублікованих робіт з теми дисертації складає 4,85 друк. арк., з них особисто автору належить 4,55 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний

обсяг роботи – 185 сторінок, в тому числі 36 таблиць розміщені на 22 сторінках, 25 рисунків – на 10 сторінках, 22 додатки – на 58 сторінках, список використаних джерел складається зі 199 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, розкрито новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі “**Науково-методичні основи забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків**” розкрито економічну сутність, функції та завдання процесу забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку, досліджено місце власного капіталу у системі забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків, проаналізовано вплив адміністративних і економічних методів управління залученими ресурсами у забезпеченні функціональної достатності ресурсного потенціалу банків.

У результаті проведеного дисертаційного дослідження було встановлено, що ресурсний потенціал банку розглядається на теоретичному рівні, і не несе за собою певних методичних підходів до визначення його достатності на підставі системи показників і методів управління.

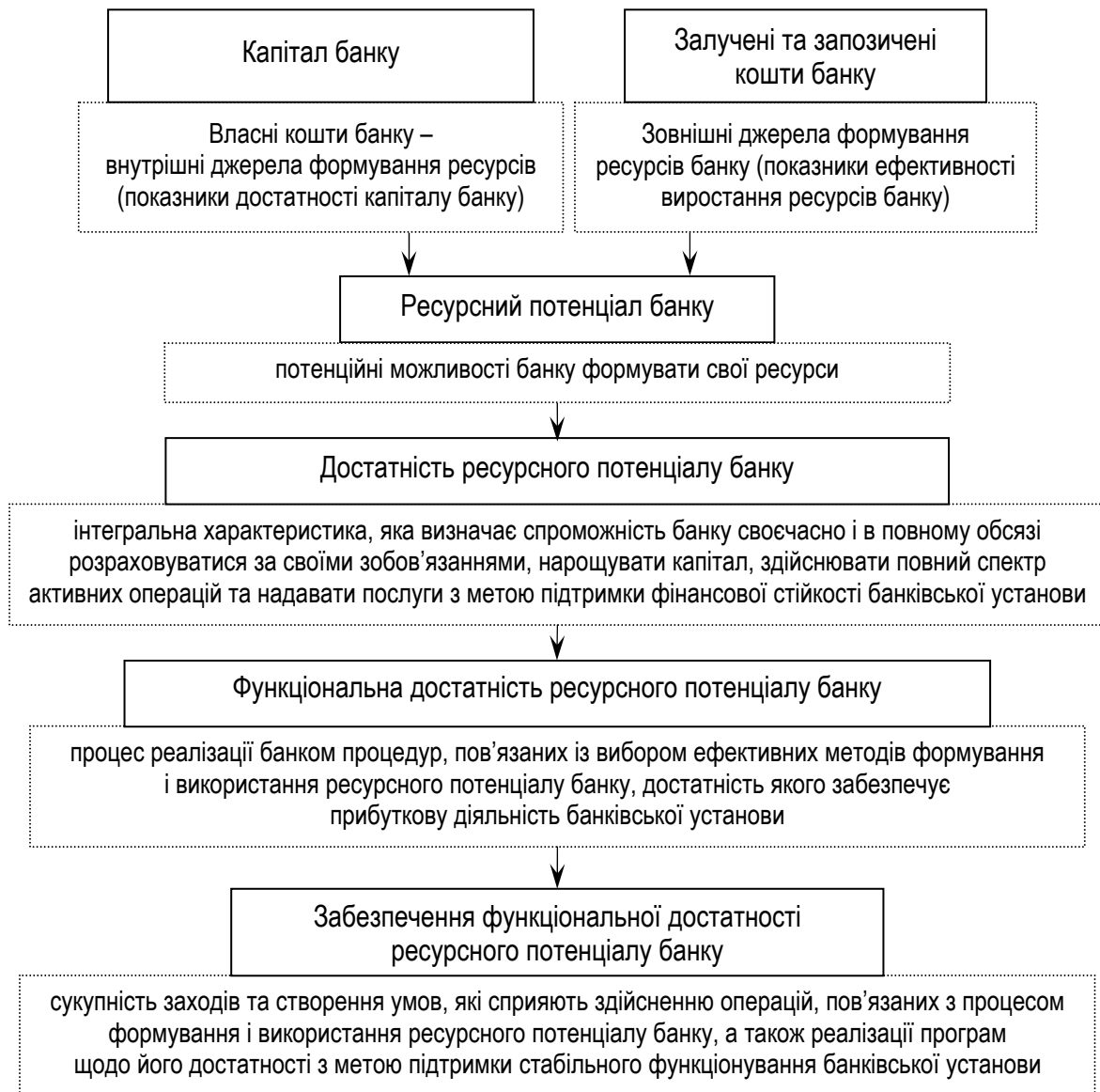
Розглянувши основні наукові дослідження науковців відносно ресурсів банківської установи, в дисертації визначено основні системоутворюючі складові процесу забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку (рис. 1).

До завдань процесу забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку слід віднести: формування власних ресурсів в обсягах, що забезпечують розвиток банку; забезпечення ефективного використання накопиченої частини капіталу банку; постійне узгодження обсягів, часових і вартісних характеристик пасивних операцій з поточними і прогнозованими активними операціями за допомогою контролю динаміки руху депозитних коштів, що найбільшою мірою сприяють забезпеченню відповідної ліквідності балансу; підтримання резерву вільних грошей на мінімальному рівні; визначення ринкової позиції банківської установи відносно достатності ресурсного потенціалу; аналіз та прогнозування показників функціональної достатності ресурсного потенціалу банківської установи.

Функції, які повинен виконувати процес забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу: функція забезпечення (достатності), розподільча, контрольна. Для характеристики складових функціональної достатності ресурсного потенціалу банку у дисертаційному дослідженні вони розглядалися як сукупність власних, залучених та запозичених коштів.

Автором було виділено систему показників, на підставі яких доцільно проводити аналіз достатності власного капіталу та залучених коштів і виділено методи управління залученими ресурсами у забезпеченні функціональної достатності ресурсного потенціалу банку. До останніх віднесені адміністративні та економічні методи управління, які мають механізм застосування на макро- і мікрорівні.

Рис. 1. Процес забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку

Адміністративні методи управління носять характер регулятивних, які в основному встановлюються Національним банком України: макрорівень – законодавчі і нормативні документи, встановлення лімітів, квотування; мікрорівень – формування документів внутрішнього застосування. У свою чергу, економічні методи діють на банківську діяльність опосередковано, створюючи певний економічний клімат, що стимулює, або, навпаки, робить не вигідним здійснення тих чи інших операцій: макрорівень – політика обов'язкових резервів, процентна політика Національного банку України, операції Національного банку на відкритому та валютному ринках, мікрорівень – аналітичні методи, специфічні методи, маркетингові методи.

Встановлено, що для забезпечення конкурентоспроможності банків необхідною умовою повинно виступати досягнення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку на підставі сукупності заходів та створення умов,

що сприяють здійсненню операцій, пов'язаних з процесом формування і використання ресурсного потенціалу банку, а також реалізації програм щодо його достатності з метою підтримки стабільного функціонування банківської установи.

У другому розділі дисертації “Методичні підходи до визначення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків” проведено оцінку ринкової позиції банків щодо функціональної достатності ресурсного потенціалу банків, обґрунтовано методика розрахунку показника достатності ресурсного потенціалу банку з урахуванням його прогнозованості, розглянуто методичні підходи до оцінки залучених і розміщених банківських ресурсів.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати необхідність оцінки банків щодо їх ринкової позиції з точки зору функціональної достатності ресурсного потенціалу банку. При цьому ринкова позиція передбачає визначення основних індикаторів, за допомогою яких можна оцінити досягнутий рівень стабільності, ринкової кон'юнктури щодо капіталізації, збалансованості залучених і розміщених ресурсів банку та їх достатності. Відповідно до цього у дисертаційному дослідженні пропонуються індикатори оцінки ринкової позиції банків щодо функціональної достатності ресурсного потенціалу банку (рис. 2).

Рис. 2. Індикатори ринкової позиції банків щодо функціональної достатності ресурсного потенціалу

Відповідно до визначення ринкової позиції банків щодо рівня забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу слід проаналізувати ступінь капіталізації, концентрації банківської системи, рівня і структури зобов'язань, а також його системоутворюючих складових. Забезпечення достатності ресурсного потенціалу банківської системи виявляється у реалізації стратегічних цілей та пріоритетів розвитку банківської системи, які полягають у розширенні ресурсної бази, підвищенні рівня капіталізації та ефективності вітчизняних банків.

Доведено, що аналіз ресурсного потенціалу банку на практиці ускладнюється різномірністю і несистемністю показників, які не дають змогу провести узагальнену оцінку його достатності. В дисертації запропоновано визначати показник достатності ресурсного потенціалу для його комплексної оцінки на підставі методу середньої геометричної та нормативних значень обраних коефіцієнтів для розрахунку. При цьому для врахування нормативних значень відібраних показників слід брати за базу для розрахунку нормовані значення обраних коефіцієнтів.

Таким чином, показник достатності ресурсного потенціалу (D_{rp}) було визначено як:

$$D_{rp} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n \frac{K_i}{N_i}}, \quad (1)$$

де K_i – значення i -го коефіцієнта, взятого для розрахунку;

N_i – нормативне значення i -го коефіцієнта, взятого для розрахунку;

n – кількість коефіцієнтів, взятих для розрахунку.

Значення показника достатності ресурсного потенціалу по банкам України, що отримані у результаті проведеного дослідження, подані у табл. 1.

Проведені розрахунки свідчать про те, що достатність ресурсного потенціалу банків України була найвищою у 2003 році. У 2004 році спостерігається зменшення цього показника, що свідчить про зниження конкурентних переваг банків та потенційної можливості збільшувати активні операції.

З метою прогнозування показника достатності ресурсного потенціалу банку у дисертації проведено його динамічну оцінку. Для цього були обчислені середні значення та середньоквадратичні відхилення всіх коефіцієнтів, які обрані за базу для розрахунку.

На підставі проведених розрахунків отримано значення прогнозованого рівня достатності ресурсного потенціалу банку (0,542), що свідчить про його зменшення в прогнозованому періоді.

Розрахунок показника достатності ресурсного потенціалу банків

Назва показника	Величина показника K_i за роками							
	N_i	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Норматив адекватності регулятивного капіталу	0,1	0,207	0,181	0,151	0,168	0,149	0,142	0,139
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0,5	0,075	0,079	0,076	0,084	0,104	0,135	0,095
Коефіцієнт забезпечення зобов'язань власними коштами	0,5	0,199	0,185	0,147	0,158	0,135	0,143	0,237
Коефіцієнт якості власного капіталу	1,0	1,014	1,012	1,030	0,987	1,036	0,967	1,039
Коефіцієнт захищеності власного капіталу банку	0,25	0,392	0,361	0,496	0,475	0,456	0,436	0,397
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань до запитання до всіх зобов'язань	0,5	0,375	0,350	0,323	0,314	0,284	0,233	0,316
Коефіцієнт автономності банку	0,2	0,068	0,030	0,040	0,031	0,019	0,030	0,048
Коефіцієнт незалежності банку від зовнішніх джерел	0,7	0,706	0,736	0,722	0,761	1,131	0,634	0,489
Коефіцієнт покриття залучених ресурсів	0,5	0,321	0,295	0,247	0,243	0,228	0,294	0,3
Норматив поточної ліквідності	0,4	0,629	0,606	0,668	0,752	0,679	0,68	0,753
Показник достатності ресурсного потенціалу банків	1,0	0,676	0,595	0,751	0,586	0,613	0,615	0,667

Отримані в результаті дослідження значення показника достатності ресурсного потенціалу банків дають можливість оцінити спроможність банку своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, нарощувати капітал, проводити активні операції з метою підтримки фінансової стійкості банків.

У третьому розділі “Основні напрямки забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків” розглянуто методика розрахунку інтегрального показника функціональної достатності ресурсного потенціалу банків для вибору ефективних методів щодо його формування і використання, підходи до оцінки достатності капіталу банків, обґрунтовано стратегію управління ліквідністю для забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків.

Доведено, що одним з найбільш точних і математично обґрунтованих способів систематизації розрахованих показників за даними поточної звітності (для цілей тактичного планування) і прогнозованої (для цілей стратегічного планування) є метод формування інтегрального показника функціональної достатності ресурсного потенціалу банків з використанням теорії нечіткої множини. При застосуванні цього методу було використана матриця парних порівнянь

вагомості наступних коефіцієнтів: достатність ресурсного потенціалу банку (K_1), використання власних коштів (K_2), забезпечення зобов'язань власними коштами (K_3), мультиплікатор капіталу (K_4), якість власного капіталу (K_5), захищеність власного капіталу (K_6), співвідношення зобов'язань до запитання до усіх зобов'язань (K_7), автономність банку (K_8), незалежність банку від зовнішніх джерел (K_9), середня вартість залучених ресурсів (K_{10}), покриття залучених ресурсів (K_{11}) та норматив поточної ліквідності (K_{12}), які формують інтегральний показник функціональної достатності ресурсного потенціалу банку. Інтегральний показник функціональної достатності ресурсного потенціалу банку визначається як сума добутків значень його складових показників на відповідні коефіцієнти ваги різних показників у частках від одиниці. Результат розрахунку представлено як:

$$I_{fd} = 0,3076 \cdot K_1 + 0,1025 \cdot K_2 + 0,0615 \cdot K_3 + 0,1025 \cdot K_4 + 0,1025 \cdot K_5 + 0,0342 \cdot K_6 + 0,0342 \cdot K_7 + 0,0439 \cdot K_8 + 0,0439 \cdot K_9 + 0,0439 \cdot K_{10} \cdot 0,0615 \cdot K_{11} + 0,0615 \cdot K_{12} \quad (2)$$

Запропонований підхід дозволяє виявити кількісний взаємозв'язок між складовими ресурсного потенціалу банку, а також визначити рівень його забезпеченості відповідним процесом, який містить у собі комплексну програму заходів щодо досягнення достатності ресурсного потенціалу для стабільного функціонування банку.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано методичні підходи до оцінки достатності капіталу банку на основі визначення ступеня кредитного ризику залежно від диференціації умов кредитування та певних категорій позичальників та застосування прийомів інфлюювання до статутного капіталу і емісійного доходу. Проведення гнучкої оцінки балансових активів, зважених за рівнем кредитного ризику, яка пристосована до сучасних умов функціонування банків, забезпечує якісне зростання достатності капіталу банку. Метод інфлюювання полягає у коригуванні статутного капіталу і емісійного доходу на прогнозований індекс інфляції, тобто використовуються прийоми ринкової оцінки.

Методика внутрішньої оцінки достатності капіталу банку передбачає: застосування прийомів інфлюювання до статутного капіталу та емісійного доходу; розрахунок загальної достатності власних коштів відносно ризику незбалансованості ліквідності; визначення коефіцієнта покриття за зобов'язаннями.

Виходячи з того, що рівень функціональної достатності ресурсного потенціалу банку залежить від капітальної бази та збалансованості грошових потоків за залученням і розміщенням, яка в свою чергу виступає системною складовою достатності ресурсного потенціалу банку, автором у дисертації обґрунтовано доцільність визначення критеріїв та стратегію управління ліквідності банку з точки зору забезпечення її відповідності функціональній достатності ресурсного потенціалу банку.

Для побудови моделі було розраховано синтетичний показник для визначення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку через систему показників ліквідності і капітальної стійкості на підставі використання експертного методу визначення вагових коефіцієнтів (як вихідні дані були використані показники банку АСУБ “Грант”) із застосуванням адитивного принципу побудови загальної формули:

$$Sfd = \sum_{i=1}^n v_k \cdot \frac{K_i}{N_i}, \quad (3)$$

де Sfd – синтетичний показник функціональної достатності ресурсного потенціалу банку,

v_k – ваговий коефіцієнт;

K_i – поточне значення i -го показника;

N_i – нормативне значення i -го показника.

Проведені розрахунки свідчать про те, що при ідеальному варіанті співпадіння коефіцієнтів синтетичний показник функціональної достатності ресурсного потенціалу має значення одиниці. Банк ВАТ “Грант” має завищені значення показників ліквідності при недовиконанні значення довгострокової ліквідності. Це свідчить про необхідність нарощування власного капіталу, збалансування активів і пасивів за термінами залучення і розміщення.

Для вибору стратегії управління ліквідністю банку в залежності від рівня синтетичного показника функціональної достатності ресурсного потенціалу банку (низький, середній, достатній) необхідно визначитися із моделлю ліквідності та її режимом відповідно до наступних критеріїв: частота нових вимог і зобов’язань, термін погашення нових вимог і зобов’язань, частота проведення операцій, частота зміни платіжного календаря.

Відповідно до структури матриці вибору стратегії ліквідності в залежності від рівня синтетичного показника функціональної достатності ресурсного потенціалу банку – для середнього рівня (0,332-0,662) – режим буде перехідним, а для високого (0,663 1) – турбулентним, тоді як для низького рівня достатності ресурсного потенціалу цей режим можна характеризувати як ламінарний (0-0,331). Проте з практичної точки зору такий підхід є цілком обґрунтованим.

Таким чином, можна зробити загальний висновок про доцільність запропонованих в дисертаційній роботі методів і прийомів щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків з метою підтримки стабільного функціонування банківських установ.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проведено теоретичне узагальнення та обґрунтування методичних основ вирішення наукового завдання, що полягає у забезпеченні функціональної достатності ресурсного потенціалу банків з метою підвищення прибутковості діяльності банків та їх фінансової стійкості. За результатами проведеного дослідження були сформульовані наступні висновки і пропозиції, що відповідають поставленій меті та завданням:

1. Ступінь розвитку фінансової системи та її основного елемента – банківської системи, характер та ефективність грошово-кредитної політики і фінансової політики значною мірою визначають реальні можливості української економіки вирішувати питання стійкого і довготривалого розвитку країни, підвищення конкурентоспроможності. Банківська система повинна володіти сукупністю ресурсів, достатніх для кредитування потреб суб'єктів господарської діяльності, формування відповідних резервів, підтримки власної ліквідності. У цьому контексті набуває актуальності вирішення проблеми вибору прийомів і методів щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків.

2. У дисертації було визначено, що функціональна достатність ресурсного потенціалу банку – це процес реалізації банком процедур, пов'язаних із вибором ефективних методів формування і використання ресурсного потенціалу банку, достатність якого забезпечує прибуткову діяльність банківських установ. Відповідно до даного визначення було виокремлено функції і завдання процесу забезпечення функціональної достатності банків.

3. Автором доведено, що забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку – це сукупність заходів та створення умов, які сприяють здійсненню операцій, пов'язаних з процесом формування і використання ресурсного потенціалу банку, а також реалізації програм щодо його достатності з метою підтримки стабільного функціонування банківської установи.

4. У роботі обґрунтовано систему індикаторів щодо оцінки банків відносно їх ринкової позиції з точки зору функціональної достатності ресурсного потенціалу банків, яка містить у собі: показники масштабу, показники насиченості банківськими послугами, показники стійкості та ліквідності банків, структурні показники активів і пасивів банків, показники ресурсного потенціалу банків.

5. Для забезпечення конкурентоспроможності банків необхідною умовою повинно виступати досягнення функціональної достатності ресурсного потенціалу. З цього приводу було класифіковано методи управління процесом забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку, до яких віднесено адміністративні та економічні методи управління, які мають механізм застосування на макро- і мікрорівні.

6. Аналіз ресурсного потенціалу банку на практиці ускладнюється різноманітністю і несистемністю показників, які не дають змогу провести комплексну оцінку. У дисертації запропоновано методика розрахунку достатності ресурс-

ного потенціалу банку, яка дає змогу оцінити спроможність банку своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, нарощувати капітал, проводити активні операції з метою підтримки фінансової стійкості банків.

7. Політика забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку повинна будуватися на підставі всебічної оцінки ресурсної бази банку в частині залучених коштів. Їх оцінка виступає передумовою визначення основних тенденцій щодо визначення стабільної частини ресурсного потенціалу та прогнозування в подальшому основних напрямків діяльності банківської установи для встановлення конкурентних переваг. У дисертації запропоновано напрямки проведення оцінки ресурсів банку, а саме: у розрізі основних інструментів залучення, залучених ресурсів за характером операцій з точки зору визначення домінуючих операцій, залучених ресурсів за характером операцій з точки зору терміновості, у розрізі клієнтів, стабільності залучених ресурсів банку.

8. У ході дослідження було обґрунтовано необхідність і методику розрахунку інтегрального показника функціональної достатності ресурсного потенціалу банку, на підставі якого можна виявити кількісний взаємозв'язок між складовими ресурсного потенціалу банку та визначати рівень його забезпечення.

9. Проблема капіталізації банків на сьогодні набуває досить значної актуальності. У дисертації запропоновано підходи до оцінки капіталу банку з урахуванням кредитного ризику залежно від диференціації умов кредитування та певних категорій позичальників та застосування прийомів інфлюювання до статутного капіталу і емісійного доходу.

10. Ліквідність банківських установ залежить від рівня достатності ресурсного потенціалу банку. У дисертації була розроблена модель взаємозв'язку між ліквідністю та функціональною достатністю ресурсного потенціалу банку, яка базується на збалансованій структурі його активів і пасивів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Торяник Ж. Вклади та депозити як головне джерело банківських ресурсів / Ж. Торяник // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми ринкової трансформації України : збірник наукових праць : Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2003. – С. 413–418, 0,31 друк. арк.
2. Торяник Ж. Формування ресурсного потенціалу комерційних банків України / Ж. Торяник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – Суми : Мрія-1. – 2004. – С. 263–268, 0,25 друк. арк.
3. Торяник Ж. Управління банківськими ресурсами як елемент фінансового менеджменту / Ж. Торяник // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ, 2006. – С. 159–165, 0,38 друк. арк.

4. Торяник Ж. Обґрунтування стратегії управління ліквідністю банківської установи / Ж. Торяник, В. Коваленко, О. Коренева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. Т. 17. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – С. 159–167, 0,5 друк. арк. (автору належить 0,31 друк. арк.).
5. Торяник Ж. Забезпечення стабільності функціонування комерційних банків на основі запровадження системи страхування депозитів / Ж. Торяник // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 2(21). – С. 78–84, 0,63 друк. арк.
6. Торяник Ж. Ринкова позиція банків щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банківських установ / Ж. Торяник, Л. Єріс // Економічний простір : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА. – 2007. – № 8. – С. 71–80, 0,46 друк. арк. (автору належить 0,35 друк. арк.).
7. Торяник Ж. Роль іноземного капіталу у забезпеченні достатності ресурсного потенціалу банків / Ж. Торяник // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 182–189, 0,5 друк. арк.
8. Торяник Ж. Коэффициентный и интегральный анализ как методы оценивания уровня функциональной достаточности ресурсного потенциала банков / Ж. Торяник // БизнесИнформ. – 2008. – № 3. – С. 93–98, 0,5 друк. арк.
9. Торяник Ж. І. Удосконалення методики оцінки достатності капіталу банку як основа управління ресурсним потенціалом банківських установ / Ж. І. Торяник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. Вип. 23. – Суми : УАБС НБУ, 2008. – С. 244–253, 0,65 друк. арк.

Публікації в інших виданнях

10. Торяник Ж. Банківський капітал – основа стійкості банківської системи : збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (25-26 листопада 2004 р.) / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : УАБС, 2004. – С. 115–116, 0,08 друк. арк.
11. Торяник Ж. Вклади і депозити як головне джерело банківських ресурсів : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (3-4 грудня 2002 р.) / Львівський банківський інститут Національного банку України. – Львів : ЛБІ НБУ, 2002. – С. 246–247, 0,08 друк. арк.
12. Торяник Ж. І. Забезпечення стабільності функціонування комерційних банків на основі запровадження системи страхування депозитів : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (10-12 травня 2007 р.) / Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського. – Сімферополь, 2007. – С. 141, 0,08 друк. арк.
13. Торяник Ж. І. Управління банківськими ресурсами як елемент банківського менеджменту : збірник тез доповідей IX Міжнародної наукової конференції

- студентів і молодих вчених / Ж. І. Торяник, В. В. Коваленко. – Донецк : Юго-Восток, 2007. – С. 203–204, 0,13 друк. арк. (автору належить 0,09 друк. арк.).
14. Торяник Ж. І. Методи управління залученими ресурсами банківської установи / Ж. І. Торяник // Ефективні інструменти сучасних наук – 2007 : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (3-15 травня 2007 року) / Дніпропетровський інститут МАУП. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2007. – С. 9–12, 0,13 друк. арк.
  15. Торяник Ж. І. Ринкові позиції банків Харківського регіону в умовах посилення глобалізаційних процесів : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів. – Чернівці : БДФА, 2008. – С. 60–62, 0,13 друк. арк.
  16. Торяник Ж. І. Основні засади забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (15–16 травня 2008 р.) / ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – С. 45–47, 0,08 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Торяник Ж. І. Забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2008.

Дисертація присвячена дослідженню процесу забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків з метою підтримки фінансової стійкості. У дисертації визначено економічну сутність, функції і завдання процесу забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банку. Класифіковано методи управління залученими ресурсами у забезпеченні функціональної достатності ресурсного потенціалу банку. У роботі визначені основні індикатори ринкової позиції банків щодо функціональної достатності ресурсного потенціалу банків та запропонована методика розрахунку показника достатності ресурсного потенціалу банку. Представлена методика оцінки достатності капіталу банківської установи з урахуванням кредитного ризику і темпів інфляційних очікувань. Обґрунтовано стратегію управління ліквідністю для забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків.

Ключові слова: капітал банку, ресурсний потенціал банку, функціональна достатність ресурсного потенціалу банку, ліквідність, ресурси банку.

АННОТАЦИЯ

Торяник Ж. И. Обеспечение функциональной достаточности ресурсного потенциала банков. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2008.

В диссертации определены экономическая сущность, функции и задания, которые должен выполнять процесс обеспечения функциональной достаточности ресурсного потенциала банков.

Под обеспечением функциональной достаточности ресурсного потенциала банков следует понимать совокупность мероприятий и создание благоприятных условий, которые способствуют проведению операций, связанных с процессом формирования и использования ресурсного потенциала банка, а также реализации программ относительно его достаточности с целью поддержания стабильного функционирования банковского учреждения.

В работе обосновано систему индикаторов для оценки банков относительно их рыночной позиции. Представленные индикаторы позволяют выявить тенденции развития банков с точки зрения достаточности ресурсного потенциала. К ним относятся: показатели масштаба, насыщенности рынка банковскими услугами, показатели финансовой устойчивости и ликвидности, структурные показатели активов и пассивов банков, показатели ресурсного потенциала банков.

Для обеспечения конкурентоспособности банков необходимым условием должно выступать достижение функциональной достаточности ресурсного потенциала банка. С этой целью в диссертации была проведена классификация методов управления процессом обеспечения функциональной достаточности ресурсного потенциала банков, к которым относятся административные и экономические.

Анализ ресурсного потенциала банков на практике затрудняется разнообразностью и несистемностью показателей, которые не дают возможности провести комплексную оценку. В диссертации предложен расчет показателя достаточности ресурсного потенциала банка, который дает возможность оценить способность банка своевременно рассчитываться по своим обязательствам, наращивать капитал, проводить активные операции с целью обеспечения финансовой устойчивости банковского учреждения.

В диссертации обосновано, что политика обеспечения функциональной достаточности ресурсного потенциала банков должна базироваться на основе оценки ресурсной базы банка в части привлеченных средств. В диссертации предложено направления проведения оценки ресурсов банка: в разрезе основных инструментов привлечения, привлечения ресурсов по характеру операций с точки зрения определения доминирующих операций, привлечения ресурсов по

характеру с точки зрения сроков привлечения, в разрезе клиентов, стабильности привлеченных ресурсов.

Проблема капитализации банков сегодня приобретает достаточно значительную актуальность. В диссертации предложены подходы к оценке капитала банка с учетом кредитного риска, в зависимости от дифференциации условий кредитования и определенных категорий заемщиков и применение приемов инфлюирования относительно уставного капитала и эмиссионного дохода.

В диссертации обосновано, что ликвидность банковских учреждений зависит от уровня функциональной достаточности ресурсного потенциала банка. Представлена модель взаимосвязи между ликвидностью и функциональной достаточностью ресурсного потенциала банка.

Ключевые слова: капитал банка, ресурсный потенциал банка, функциональная достаточность ресурсного потенциала банка, ликвидность, ресурсы банка.

SUMMARY

Toryanik Zh. I. Providing of functional sufficientness of resource potential of banks. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences after speciality 08.00.08 – Money, finances and credit. – The State Higher Educational Establishment the “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2008.

Dissertation is devoted to research of process of providing of functional sufficientness of resource potential of banks with the purpose of support of financial firmness. In dissertation certainly economic essence of process of providing of functional sufficientness of resource potential of bank. Functions and tasks which the process of providing of functional sufficientness of resource potential of bank must execute are certain. The methods of management of attracted resources are classified in providing of functional sufficientness of resource potential of bank. The basic indicators of market position of banks are in-process certain in relation to functional sufficientness of resource potential of banks and the method of calculation of index of sufficientness of resource potential of bank is offered.

The method of estimation of sufficientness of capital of bank establishment is presented taking into account a credit risk and rates of inflationary expectations.

Grounded strategy of management liquidity for providing of functional sufficientness of resource potential of banks.

Key words: capital of bank, resource potential of bank, functional sufficientness of resource potential of bank, liquidity, resources of bank.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук, доцент
Коваленко Вікторія Володимирівна

Підписано до друку 17.10.2008.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 110 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160

